

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาธรรมใคร ๆ ก็อ้างว่าเป็นธรรมะอะไร ธรรมะของใคร? ถ้าธรรมะของคนมีกิเลส มันก็อ้างแต่ความคิดของตัวเอง ความเห็นของตัวเอง ความเห็นมันเกิดจากอะไร? ความเห็นถ้าเกิดนี้ภาวสวะ ตัวภพ ถ้ายังมีตัวภพมีตัวตนอยู่มันเข้าข้างตัวเองทั้งหมดล่ะ

แต่ถ้าเป็นธรรมจริง ๆ มันมาจากไหนล่ะ? มันมาจากสิ่งที่เป็นนิพพาน เป็นวิมุตติใจ สิ่งที่เป็นวิมุตติมันไม่มีภาวสวะ มันไม่มีสถานที่ ถ้ามีภาวสวะอยู่ยังคิดออกมา ยังมีสถานที่ตั้งอยู่มันเป็นมานะ ๕ ถ้ามานะ ๕ เสมอเขา สำคัญว่าเสมอเขา ต่ำกว่าเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขา สูงกว่าเขา สำคัญว่าสูงกว่าเขา สูงกว่าเขาก็ไม่สำคัญ ต่ำกว่าเขาก็ไม่สำคัญ เพราะสิ่งนี้มันเป็นอะไร? สิ่งนี้มันเป็นสิ่งจะความจริงใจ

ความภราดรภาพ ความเสมอภาค ถ้าความเสมอภาค สิ่งที่เป็นเสมอภาคสิ่งนั้นเท่าเสมอกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ สาวกต่าง ๆ ก็เป็นพระอรหันต์ ความสะอาดบริสุทธิ์เท่าเสมอกัน แต่บารมีต่างกัน นี่ความเสมอภาค เสมอภาคตรงนั้นใจ เสมอภาคตรงที่ว่าไม่มีตัวตน ไม่มีสิ่งต่าง ๆ ถ้าไม่มีตัวตน สิ่งที่เกิดการกระทำออกมาเป็นอะไร นี่ว่าสังฆะใจ

เวลาบอกว่า “สังฆะ” สิ่งที่เป็นสังฆะตั้งแต่พระโศคาบันขึ้นไป คุณนางวิสาขากับพระอานนท์ นางวิสาขาเป็นอุบาสิกา ถ้าเป็นอุบาสิกาเวลาเขาทำคุณงามความดีของเขา เขาเห็นแก่ตัวตนของเขาไหม เขามีแต่สละของเขา สิ่งที่เขาได้มาเขาปรารถนาเป็นมหาอัฐฐาก ทรัพย์สมบัติของเขามีมหาศาลเลย สิ่งที่มีมหาศาลมันจะเป็นประโยชน์มาก ประโยชน์เพราะอะไร? เพราะเขาเป็นธรรม

แต่พระอานนท์ล่ะ พระอานนท์ตอนเป็นพระโศคาบัน สมัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีชีวิตอยู่พระอานนท์เป็นพระโศคาบัน คุณความประพฤติของพระอานนท์สิ พระอานนท์เวลาพระเทวทัตให้ทางโลกเขาปล่อยข้างมาจะชนพระพุทธรูป พระโศคาบันสละชีวิตออกไป

ปกป้อง สิ่งทีละชีวิตนี้มันมาจากไหน? เพราะพระโศดาบันยังมีฐานที่ตั้งของความคิดอยู่ มันทั้งพระโศดาบัน พระสกิทา พระอนาคา

สิ่งที่เป็นอนาคาก็ยังมีฐานที่ตั้งอยู่เพราะอะไร? เพราะมันมีภวาสวะ มันมีภพ สิ่งที่มีภพตัวอวิชชามันอยู่ที่ไหน? ตัวอวิชชามันอยู่ที่จิต อยู่ที่จิตอยู่ที่ตัวหัวใจดวงนั้น ตัวนั้นเวลาออกมาเห็น พระสกิทา พระอนาคานี้ยังมีความเห็นผิด เห็นผิดในธรรมะแต่ไม่เคยสวนกระแส ไม่เคยเนรคุณครูบาอาจารย์ของตัวเอง การเนรคุณครูบาอาจารย์เป็นพระโศดาบันไม่ได้หรือพฤติกรรมมันเป็นไม่ได้ พระโศดาบันจะเนรคุณครูบาอาจารย์ของตัวเอง จะสวนกระแสครูบาอาจารย์ของตัวเอง มันเป็นไปได้เลย

สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เป็นอย่างนั้นคือว่าเคยภาวนา เห็นไหม ดูพระเทวทัตสิ พระเทวทัตเวลาเหาะเหินเดินฟ้า จำแลงกายไปบนศีรษะของพระเจ้าอชาตศัตรู จะแปลงกายขนาดไหน นี่เป็นฉานโลกีย์ สิ่งที่เป็นฉานโลกีย์เหาะเหินเดินฟ้าได้ เวลาเสื่อมไปทำไมจะคิดแย่งการปกครองจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าล่ะ?

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราประพฤติปฏิบัติมันเจริญแล้วเสื่อม เวลาที่จิตมันสงบเข้ามามันจะเห็นสภาวะอย่างนี้ได้ แต่มันไม่เข้าถึงธรรมใจ ถ้าเข้าไม่ถึงธรรมนี่ก็เลสมันตบตา ถ้ากิเลสตบตามันเกิดทัญญูมานะ “ทัญญูพระ มานะกษัตริย์” สิ่งที่เป็นมานะอย่างนี้เพราะอะไร? เพราะเป็นความเห็น สิ่งนี้เป็นความเห็นก็กลายเป็นองค์กร องค์กรที่จะเอาความเห็นของตัวเองเข้าไปเป็นความถูกต้อง นิกายเกิดจากตรงนี้ไง เกิดจากความเห็นผิด

ความเห็นผิด การตีธรรมและวินัยผิด นี่นานาสังวาสเกิดจากการถือศีลต่างกัน ความเห็นต่างกัน ความสะอาดบริสุทธิ์ต่างกัน เหมือนเรานี้สังคมเราสะอาดบริสุทธิ์อย่างนี้ แล้วสังคมหนึ่งเขาไม่มีความสะอาดบริสุทธิ์ เราจะไปอยู่กับสังคมอย่างนั้นได้ไหม นี่มันแตกกันตรงนี้ไง สิ่งที่แตกต่างกันไปตรงนี้มันเกิดจากทัญญู ทัญญูความเห็นผิด

แต่ถ้าความเห็นผิดอันนั้นถือว่าเป็นความผิดมันจะเป็นความผิด นี่สังฆะไง คำว่า “สังฆะ” สังฆะมันออกมาจากใจ นางวิสาขาที่เป็นสังฆะนะ สังฆะคือสงฆ์ สิ่งที่เป็นสงฆ์ขึ้นมา มันเป็นอริยสงฆ์จากภายในหัวใจ สิ่งที่เป็นภายในหัวใจมันจะเป็นสภาวะธรรมขึ้นมา ธรรมเกิดจากไหน?

คูลี เราเป็นพนักงานไฟฟ้า ผู้ที่เป็นพนักงานไฟฟ้าเวลาเขาเดินสายไฟฟ้าของเขา เขาทำของเขา มันมีอุบัติเหตุไหม? เวลาเขาทำไฟฟ้าของเขา สิ่งที่เป็นไฟนี่ เขาเป็นพนักงานไฟฟ้านะ แต่เขาเกิดอุบัติเหตุในไฟฟ้านั้นของเขาก็มี นี่ก็เหมือนกัน เรื่องของพลังงานของใจ ถ้าพลังงานของใจ ถ้าเป็นพระโศคานัน สิ่งที่มีมันเป็นคัทเอานี้มันตัดออกมาได้ เพราะไฟฟ้ามันดูดคนถึงเสียชีวิตได้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาพลังงานตัวนี้ ถ้าเป็นธรรมมันจะเป็นธรรมไปหมด ถ้ามันเป็นอกุศล มันเป็นพลังไฟฟ้าที่มันเป็นอุบัติเหตุที่มันลัดวงจรมา ถ้าลัดวงจรมาความคิดของไฟมันผูกพันไปอย่างนั้นไง มันมีสติขนาดนั้นนะถ้าจิตมันเป็นสังขะ จิตมันเป็นสังขะมันจะมีสภาวะแบบนี้ มันจะไม่มี การสวนกระแส มันไม่มีการอุบัติเหตุได้

เรื่องของไฟฟ้า เรื่องพนักงานไฟฟ้านี้มันถึงกับประสบอุบัติเหตุที่มันเป็นเรื่องของโลกไซ้ใหม่ อุบัติเหตุมันมีวัตถุประสงค์ มันมีสิ่งที่เป็นไป แต่เรื่องของนามธรรม ความคิดมันเป็นนามธรรม ถ้าความคิดเป็นนามธรรมอย่างนี้ในหัวใจเวลามันออกมา มันสื่อสารออกมา มันเสวยอารมณ์ออกมา มันจะมีความรู้ของมัน ถ้าเป็นสังขะมันจะมีสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสติสัมปชัญญะมันจะทำความผิดพลาดไปได้อย่างไร?

สิ่งที่ความผิดพลาดไปมันถึงไม่เป็นความจริง สังขะนั้นมันเป็นอุปกิเลสใจ สิ่งที่เป็นอุปกิเลสมันเป็นกิเลสซ่อนธรรมออกมา ถ้ากิเลสมันซ่อนธรรมออกมามันจะให้ความเห็นของมัน เป็นความเห็นผิดไป ถ้าความเห็นผิดไปมันก็ถือตัวถือตนเป็นสภาวะแบบนั้น แล้วก็ตีความหมายผิด ๆ เลย ผิดไปตลอด

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ในพระไตรปิฎกนะว่า “ถึงพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง” สมัยพุทธกาลใครเกิดร่วมสหชาติ ต้องทำบุญกุศลมาถึงได้เกิดร่วมสหชาติกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้รู้แจ้งโลกนอกและโลกใน โลกนอกคือหมู่สัตว์ คือความเป็นไปของพวกเราที่เกิดในวัฏฏะนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรู้เห็นไปหมดเลย และจะแนะนำวิธีการประพฤติปฏิบัติของเรา

ถ้าเราพระป่านี่เราเน้นการประพฤติปฏิบัติกัน เพราะผลปฏิบัติมันชำระกิเลส แต่เรื่องของสังขม เรื่องของท่าน ศีล ภาวนา เป็นเรื่องของสังขม สังขมอาศัยสิ่งนี้เพื่อจรจรโลงสังขมไว้ จริง ๆ สังขมนี่ศาสนาพุทธมันมีหยาบมีละเอียด นี่เน้นการปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงย้อนกลับไปว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้อินทรีย์แก่กล้าไหม?

ถ้าอินทรีย์ยังไม่แก่กล้า อินทรีย์หมายถึงว่าสถานะของใจมันอ่อนไหวมาก การประพฤติปฏิบัติมันจะเรรวน ท่านจะให้เริ่มเรื่องของท่าน อนุப்புพิกถา เรื่องท่าน เรื่องเนกขัมมะ สร้างสมบารมีไป ถ้าถึงที่สุดใจนี้ควรแก่การทำงานแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเทศน์อริยสัจทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งทีนิโรธ มรรคมันเป็นอาการของใจขึ้นมา นี้จะเข้าใจสภาวะแบบนั้น มันจะพร้อมไป

พระปัญญาภิกขุอุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ ๖ ปี เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดเทศน์ครั้งแรกเทศน์ธัมมจักขุ เลข กิจจญาณ กตญาณ กิจจญาณถ้าเป็นประสาเรา กิจการงานเราก็ต้องเป็นหน้าที่การงาน ใครมีอาชีพอะไรก็ว่าการงานคนนั้นเป็นธรรม ๆ อันนี้มันเป็นวิชาชีพ มันเป็นเรื่องของโลกนะ

“กิจจญาณ กตญาณ” มันเรื่องของอาการกระทบที่ไฟฟ้าในหัวใจนี้ พลังงานตัวนี้มันออกมา กิจจญาณ กตญาณนี้ เวลาเทศน์อนัตตลักขณสูตร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง สิ่งนี้เป็นเที่ยง? เป็นสุขหรือเป็นทุกข์? ...เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ทำไมไม่ปล่อยล่ะ? เราก็อึ้ง เราก็อ่อกันทุกวัน สวดกันทุกวัน ทำไมเราไม่ปล่อยล่ะ?

อินทรีย์ในหัวใจมันไม่แก่กล้า อินทรีย์ในหัวใจมันไม่เป็นไป ถ้าเกิดสมัยร่วมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมีอย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะย้อนกลับไปเรื่องของจริตนิสัย เรื่องของสัตว์โลก การเกิดการตายในวัฏฏะ ที่เขาว่า “มีชาติเดียว เกิดแล้วไม่ตาย ๆ” การเกิดและการตาย การพัฒนาก่อนมา การสะสมบุญญาธิการอย่างนี้ มันจะทำให้อินทรีย์แก่กล้าควรแก่การทำงาน ย้อนกลับไปอดีตชาติ อดีตที่สะสมมาให้ตรงกับจริต

ดูอย่างจูพินถก พี่ชายเป็นพระอรหันต์ไม่สามารถสอนน้องชายของตัวเองได้ สอนแล้วก็ทำไม่ได้ ให้จูพินถกไปสีก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปคัดกรอเลย เพราะว่าเขาสร้างสมบุญญาธิการมาพอแล้วแต่คนสอนไม่ตรงกับจริต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้ลูบผ้าขาว “ผ้านี้ขาวหนอ ผ้านี้ขาวหนอ” จูพินถกเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาทันทีเลย เพราะมันไปตรงกับจริตนิสัย

แล้วถึงพุทธกาลศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญที่ไหน ๆ เจริญที่ใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นมาก่อน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น พยายามค้นคว้าเข้ามาเป็นงานภายใน เป็นภาวนามย

ปัญญา แล้วค้นคว้าขึ้นมาจนวางเข้ามาเป็นพระอรหันต์เป็นคณะ ๆ ผู้ที่เป็นชาวพุทธเราไม่กล้าพูดถึงพระอรหันต์นะ ไม่กล้าพูดถึงพระอรหันต์บุคคล ไม่กล้าพูดถึงสังฆะ เพราะอะไร?

เพราะสิ่งที่ว่าเรื่องเกิดเรื่องตายก็ไม่กล้าพูดกัน เพราะกลัวมันจะเสียดียศถาบรรดาศักดิ์ สิ่งที่ว่าเราพูดเรื่องเกิดเรื่องตายนี้ เราเป็นคนครี คนกล้าสม้ย แต่เวลามันทุกข์ขึ้นมามันกังวล มันสงสัยในใจ ลังเลสงสัยในใจ ทำไมไม่บอกว่า “กูก็ง กูก็ง” ละ ถ้าความลังเลสงสัยในหัวใจเกิดแล้วเกิดมาจาก? ตายแล้ว ๆ จะไปไหน? บุญกุศลมีหรือเปล่า? ทำไมความลังเลสงสัยอันนี้ ถ้ามันมีปัญญาเข้ามา มันจะย้อนกลับเข้ามาตรงนี้

ถ้ามันย้อนกลับเข้ามา มันก็เชื่อเรื่องการประพฤติกปฏิบัติใช่ไหม? ถ้ามันเชื่อเรื่องการประพฤติกปฏิบัติ การประพฤติกปฏิบัติของเรามันจะเข้ามานี่ ๆ ศาสนาเจริญเจริญตรงนี้ใจ เจริญตรงใจของครูบาอาจารย์เขาพยายามค้นคว้าสิ่งนี้ขึ้นมา แต่มันละเอียดลึกซึ้งมาก เพียงแต่ผู้ที่เข้ามาแล้วปฏิบัติไม่ถึงแล้วย้อนกลับไปเอาทิฏฐิมานะเป็นธรรมใจ เอากิเลสเป็นธรรม

มันไม่ใช่ธรรม ถ้าเป็นธรรมมันจะทำสภาวะแบบนั้นไม่ได้ เป็นธรรมมันอยู่ที่พฤติกรรมกรรมส่อเจตนา ถ้าเจตนาทำความอกุศลมันจะเป็นธรรมได้อย่างไร? มันเป็นกุศลไปไม่ได้ สิ่งนี้เป็นกุศลไปไม่ได้นะ แต่ทำไมในเซน เวลาเซน เวลาครูบาอาจารย์เขาสอนลูกศิษย์เขา เขาใช้ตีเอาสิ่งที่เขาตีอย่างนั้นเขาไม่ได้ตีตัวตน เขาไม่ได้ตีลูกศิษย์ของเขา เขาตีกิเลส เขาสอนด้วยอย่างนั้น นั่นเป็นอุบายนะ

ถ้าเราบอกว่า “ถ้าไม่ทำความผิดเลยจะต้องเป็นพระพุทธรูป ไม่ขยับเลย สิ่งต่าง ๆ ขยับไม่ได้ เป็นความผิดไปทั้งหมด” สิ่งที่เป็นความผิดมันเป็นโอกาส เป็นวิธีการ เป็นอุบายวิธีการจะสั่งสอนคนก็ได้ สิ่งที่จะสั่งสอนก็ได้ ก็ใจดวงนี้เป็นธรรมใช่ไหม นี่กึ่งพุทธกาลศาสนาเจริญอีกคนหนึ่ง มันเจริญมาในใจของครูบาอาจารย์เรามาใจใจของครูบาอาจารย์เรามาถึงสังคมของผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติจะเข้ามาในหัวใจของเราใจ

ถ้าในใจของเรา สิ่งที่มีการกระทำต่าง ๆ ย้อนกลับมา สังคมเป็นเรื่องของสังคม โลกเป็นเรื่องของโลก แต่ผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติก็อาศัยสังคมนี่แหละ สัปปายะเห็นไหม อาหารเป็นสัปปายะสถานที่เป็นสัปปายะ ครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะ สิ่งที่เป็นสัปปายะ สังคมก็เป็นสัปปายะอันหนึ่ง การเกิดและการตายของสังคมนั้นเป็นอันหนึ่ง อาณาจักรพุทธจักรมันซ่อนอยู่ด้วยกันอย่างนั้นใจ ผู้ที่พ้นจากกิเลสแล้วมันก็หวังสังคมก็ช่วยเหลือสังคม

แต่ผู้ที่ว่าห้อยโหนกิเลส...อะไรก็ได้ เรื่องของสังคม โลกก็เป็นเรื่องของโลก พระก็ไม่เกี่ยวกับโลก พระไม่เกี่ยวกับโลก! ถ้าเวลาเราประพฤติปฏิบัติเราจะเอาตัวรอดของเรานี้ เราจะออกไปเกาะเกี่ยวกับเขาไม่ได้ ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติของเรา แต่ผู้ที่ใจพ้นจากกิเลสแล้วสิ่งนี้สังคมของโลกนี้จะไม่พึ่งพาอาศัยเขาหรือ?

คูลี พระโมคคัลลานะ คราวที่พราหมณ์นิมนต์ไว้ เวลาถึงคราวทุกข์ยากหมากแพง บอกเลยนะ บอกกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “จะพาหมู่สงฆ์ไปบิณฑบาตอีกทวีปหนึ่ง” สังคมโลกเป็นสภาวะแบบนั้น แต่เวลาพระถ้าจะเอาตัวรอดได้นี้เอาตัวรอดได้ทั้งนั้นล่ะ แต่ทำไมห่วงหมู่ห่วงคณะขนาดนั้น

แล้วเวลาบอกว่า “ถ้าไม่ให้ไป เพราะพระที่บวชใหม่ก็มี แล้วจะทำอย่างไร?”

“ผมก็จะจับมือไป ผมจะพาหะไป”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่อนุญาต

“อย่างนั้นจะขอพลิกดินขึ้นมาเพื่อเอาอาหารนั้นขึ้นมา ดินที่อ่อนดินที่หอมหวานก็ให้มาเป็นอาหาร”

“แล้วประชาชนอยู่บนแผ่นดินทำอย่างไร?”

“ผมจะเอามือนี้ออกไปเป็นเหมือนทวีปเลย ให้ประชาชนอยู่ในมือของผมก่อน แล้วผมจะพลิกง้วนดินขึ้นมา”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่อนุญาตทั้งนั้นเลย นี่ทำเป็นคุณงามความดีนะ นี่เรื่องของโลกนะ เวลาพระโมคคัลลานะไปบนสวรรค์มา ไปพรหม ไปอินทร์มา นี่ครอบครัวนี้ทำสภาวะแบบนี้เกิดแล้วไปตายที่นั่น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้รับประกัน ๆ ๆ ตลอดเลย นี่อัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวาเป็นผู้ที่ช่วยเผยแผ่ศาสนา มา ศาสนาเป็นอาหารของใจ ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอาหารของใจ

ยานะ มันเป็นฉลากยาไม่เคยได้กินยาเลย การประพฤติปฏิบัติทำความสงบของใจเข้ามา ปัญญาเกิดขึ้นมา ตัวยาก็เกิดขึ้นมาจากใจของเรา ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมาจากใจของเรา สังขะเกิดตรงนี้! ถ้าเกิดตรงนี้มันจะเห็นเรื่องของไฟฟ้า เรื่องของสายไฟฟ้าคือร่างกายของเรา พลังไฟฟ้าแล้ว

เกิดที่มันเป็นกุศลอกุศลนี้มันมีค้ำเอาที่ของมัน มันจะมีความเป็นไปของมัน มันจะไม่ซื่อตไม่ทำลายให้เป็นอกุศลออกมาจนเป็นพฤติกรรมออกมาทำลายตัวเอง นี่ศาสนาเสื่อม เสื่อมอย่างไรง มันละเอียดอ่อน คุณิ สายไฟฟ้ามานี้เราจะรู้ว่ามันมีไฟหรือไม่มีไฟ ถ้ามีไฟจับมันก็ดูเรา ถ้าไม่มีไฟจับมันก็ไม่มีปัญหาใช่ไหม?

นี่ก็เหมือนกัน กิริยาแสดงออกมานี้เหมือนกัน เพียงแต่ใครรู้ว่ากุศลหรืออกุศลไง สิ่งที่เป็นกุศลคือความถูกต้อง สิ่งที่เป็นอกุศลเป็นความจริง มันเป็นพาหะ เป็นเครื่องดำเนิน มรรคญาณเป็นเครื่องดำเนิน ไป ถึงที่สุดแล้วผลมันเป็นนามธรรมอันหนึ่ง ที่มันออกมาเป็นกิริยาอย่างนี้ไม่ได้ สิ่งที่เป็นกิริยา อัตตาดอนัตตาคือเป็นกิริยาดำเนินไปอยู่ การดำเนินไปอยู่อย่างนี้มันเป็น สัพเพ ชมมา อนตฺตา สภาวะธรรมเกิดดับเกิดดับ

สิ่งที่เกิดดับเกิดขึ้นมาจากหัวใจของเรา แล้วเราสร้างสมของเราขึ้นมา สร้างสมขึ้นมาเพื่อเป็นเรา สังขะมันจะเห็นความจริงจากภายนอก มันจะเห็นผล เห็นสิ่งที่เป็นความหยาบเป็นละเอียด สิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์จากภายนอกภายใน สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์จากภายในมันก็อยู่ในหัวใจ อันนั้น สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ภายนอก เราก็ต้องถนอมรักษาไว้ เพื่ออะไร? เพื่ออนุชนรุ่นหลังนะ พระกัสสปะบอกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือธุดงค์มาตลอดเวลา พระกัสสปะเป็นพระอรหันต์นะ

“เธอถือนธุดงค์มาเพื่ออะไร?”

“เพื่อให้เป็นคติ เป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลังเขาได้เป็นคติ เขาได้เป็นที่ยึดที่มั่นของเขา เขาได้มีผู้นำของเขา”

นี่พระอรหันต์ทำเพื่อโลก ทำเพื่อโลกก็มี แต่ที่พระเทวทัตต้องการการปกครอง ต้องการอำนาจบาตรใหญ่ทั้ง ๆ ที่ว่าไม่มีเขาวนปัญญา ไม่ลึกซึ้งในธรรมวินัยเลย ไม่สามารถปกครองหมู่สงฆ์ได้ แต่ก็อ้างอิง แต่ก็ต้องทำ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ในสังคมทุกสังคมจะมีคนดีคนเลวปนกัน”

นี่ก็เหมือนกัน ในสังคมของเราในสังคมของพระก็เหมือนกัน ในสังคมของโลกเราก็ดูไปอยู่ที่สภาวะกรรมนะ เราได้เห็นสิ่งต่าง ๆ เกิดในสังคม เราได้เห็นกันมาเพื่อเป็นคติเตือนใจเรา แล้วเราจะเป็นอย่างนั้นหรือไม่เป็นอย่างนั้น นี่เรื่องของโลกเราอาศัยส่วนหนึ่ง แต่เรื่องของใจเรื่องของ

สภาวะของใจ เรื่องของใจก็ความรู้สึกอันนี้มันไม่เคยตาย ถ้าใครเห็นคุณค่าของความรู้สึกอันนี้ มันจะทำคุณงามความดีของมัน ธรรมของเรา ความดีของเราไม่ต้องไปทำอวดอ้างใคร ทำอยู่ในหัวใจของเราให้กำหนด “พุทโธ พุทโธ” ให้มันสงบเข้ามามันมีคุณค่าของมัน

คุณติ อากาศ น้ำนี้ ใครมีภาชนะเอาไว้ใช้ประโยชน์เขาก็ใช้ประโยชน์ของเขาได้ หัวใจของเรามันก็มีสติสัมปชัญญะเป็นภาชนะที่จะควบคุมมันเอง แต่ทำไมเราไม่สนใจมันล่ะ? ทำไมเราไม่รู้จักรักษาเลย? แค่น้ำขุ่นเดียวเราก็กินน้ำดื่มของเราได้ ใจของเรามันมีภาชนะเข้าไปจับต้อง มันมีความสุขของมันขึ้นมามันก็เป็นคุณธรรมของเรา นี่สังฆะเกิดจากเราก่อน สังคมทุกสังคมนั้นคนดีสังคมนั้นก็เป็นดี ในหน่วยของสังคมนั้นเป็นคนดีหมดเลย

นี่ก็เหมือนกัน การกระทำประพฤติกฎปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากลับมาที่เราก่อน ๆ ตัวเราเองนี่เอาตัวเราเองให้รอดให้ได้ก่อน แล้วเรื่องของข้างนอก ถ้าเรามีเขวahnปัญญาเราจะรู้ทัน ถ้าเราไม่มีเขวahnปัญญาออกไปนี่เราจะเป็นเหยื่อของเขา แต่ในเมื่อเรามีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะอยู่ ทำไมเราไม่เชื่อ? ทำไมเราไม่ศรัทธา? ทำไมเราไม่สละ? เราต้องทำขึ้นมาเพื่อบุญกุศลของเรา เอวัง